

РЕЦЕНЗІЯ

*кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри фінансів
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника
Криховецької Зоряни Миколаївни на дисертаційну роботу
Колотила Леоніда Леонідовича на тему:
«Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ
в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування*

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

Формування ефективної стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ у сучасних умовах є одним із найважливіших напрямів створення сприятливих умов для розвитку цих установ та забезпечення стабільного функціонування фінансової системи з урахуванням наслідків сучасних трансформаційних процесів. Сьогодні використання лише окремих методів та інструментів підвищення фінансової стійкості й стабільності комерційних банків не дає змоги сформувати дієву систему протидії зовнішнім і внутрішнім загрозам, які постійно трансформуються, ускладнюються, розширюються та дедалі більше впливають на функціонування банківських установ. За таких умов особливого значення набуває розроблення концептуальних підходів до забезпечення розвитку системи фінансової безпеки банківських установ з урахуванням сучасних викликів, пов'язаних із цифровою трансформацією, макроекономічною нестабільністю та активним розвитком світового фінансового ринку. Підтримка стратегічного розвитку зазначеної системи нерозривно пов'язана із впровадженням механізмів довгострокового планування, трансформацією діючих систем ризик-менеджменту, фінансового контролінгу та інших управлінських інструментів, ефективність яких значною мірою визначає здатність банківських установ адаптуватися до сучасних умов функціонування.

Особливого значення забезпечення ефективного функціонування системи фінансової безпеки банківських установ набуває в умовах виникнення

нових фінансових, інформаційних, репутаційних та кібернетичних ризиків, які поряд із традиційними загрозами можуть суттєво негативно впливати на діяльність комерційних банків і призводити до значних фінансових втрат. Саме це актуалізує необхідність проведення подальших наукових досліджень, спрямованих на пошук нових концептуальних підходів, методів, інструментів і механізмів побудови дієвих систем фінансової безпеки банківських установ з урахуванням сучасних реалій їх функціонування. Відповідно дисертаційна робота Колотила Леоніда Леонідовича є своєчасною та актуальною, оскільки присвячена вирішенню важливого науково-прикладного завдання щодо формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ в умовах сучасних трансформаційних процесів, що відбуваються в банківській системі України та світовому фінансовому просторі.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана в межах планів науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за такими темами: «Розвиток ринку кредитних послуг в умовах становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0121U113250), у межах якої автором обґрунтовано вплив якості кредитного портфеля на процес функціонування системи фінансової безпеки банківської установи; «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), у рамках якої здобувачем розглянуто сутність стратегії забезпечення фінансової безпеки банківської установи та специфічні риси її розробки в умовах цифрової економіки; «Розвиток фінансової системи в умовах турбулентності та становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0125U000298), де автором обґрунтовано вплив макроекономічної нестабільності на розвиток системи фінансової безпеки банківської установи

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

За результатами ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи можна зробити висновок, що наведені автором наукові положення, висновки та рекомендації є належним чином аргументованими, достовірними та мають достатній рівень теоретичного і практичного обґрунтування. Мету дослідження досягнуто, а всі поставлені завдання успішно виконано. Це дозволило обґрунтувати теоретико-методичні засади та розробити комплекс практичних рекомендацій щодо розвитку системи фінансової безпеки банківських установ. Запропоновані наукові результати характеризуються актуальністю, науковою новизною та практичною цінністю, що підтверджує завершений характер проведеного дослідження.

Методологічні положення дослідження ґрунтуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів. Зокрема, були використані методи контент-аналізу, наукової систематизації та порівняльного аналізу, системний підхід, методи абстрагування, узагальнення та логічного аналізу, статистичні методи аналізу, метод порівняння та індексний метод, методи економетричного моделювання, методи аналізу та синтезу, методи класифікації та групування, сценарний метод, графоаналітичний та табличний методи.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, сформульовані автором, є належним чином обґрунтованими та підтверджуються результатами їх апробації. Основні результати дисертаційної роботи були представлені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, які опубліковані у наукових працях здобувача. Це свідчить про їх наукову новизну, практичну цінність та відповідність сучасному рівню розвитку фінансової науки.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків.

Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить, що вона є комплексним, логічно побудованим і завершеним науковим дослідженням, у якому послідовно розкрито теоретичні, методичні та прикладні аспекти формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні. Структура роботи є цілісною, усі розділи взаємопов'язані між собою, а їх зміст підпорядкований досягненню поставленої мети та виконанню визначених завдань дослідження.

У першому розділі дисертації досліджено теоретичні положення розвитку системи фінансової безпеки банківських установ. Автором проведено ґрунтовний аналіз наукових підходів до трактування категорій «безпека», «фінансова безпека», «фінансова безпека банку», «стратегія забезпечення фінансової безпеки банківської установи», конкретизовано сутність фінансової безпеки банківської установи, розкрито зміст системи фінансової безпеки, визначено її структурні компоненти, функції, принципи та властивості. Значну увагу приділено дослідженню особливостей формування та реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки в умовах цифрової трансформації, а також обґрунтуванню взаємозв'язку між цифровізацією банківської діяльності та розвитком системи фінансової безпеки.

У другому розділі здійснено комплексне дослідження сучасних тенденцій забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні. Проаналізовано сучасний стан розвитку банківської системи в умовах воєнних дій, макроекономічної нестабільності та цифрової трансформації фінансового сектору. Досліджено стратегічні аспекти розвитку системи фінансової безпеки банківських установ, визначено основні чинники, що впливають на її функціонування, проаналізовано сучасні бар'єри та загрози забезпечення фінансової безпеки банків. Окрему увагу приділено дослідженню цифрових ризиків, кіберзагроз, ризиків цифрового шахрайства та інформаційної безпеки,

а також запропоновано авторську класифікацію цифрових загроз системи фінансової безпеки банківських установ.

У третьому розділі розроблено науково-прикладні положення щодо формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ. Автором запропоновано механізм розвитку системи фінансової безпеки банку в умовах сучасних викликів, обґрунтовано модель її цифрової трансформації та визначено нові властивості й принципи функціонування в цифровому середовищі. Значну увагу приділено питанням використання технологій штучного інтелекту та перспективам застосування квантових технологій у забезпеченні фінансової безпеки банківських установ. Крім того, розроблено модель інтелектуалізації системи фінансової безпеки, обґрунтовано сценарний підхід до вибору стратегій її розвитку та запропоновано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності функціонування системи фінансової безпеки банківських установ в умовах цифрової економіки.

Загалом дисертаційна робота характеризується високим рівнем наукової аргументованості, чіткою логікою викладу матеріалу та внутрішньою узгодженістю її структурних елементів. Теоретичні положення, результати проведеного аналізу, наукові висновки та практичні рекомендації є взаємопов'язаними, належним чином обґрунтованими, відповідають поставленій меті та завданням дослідження і свідчать про завершений характер виконаної наукової роботи.

Наукова новизна одержаних результатів

Серед наукових здобутків Колотила Л.Л. на особливу увагу заслуговують такі:

– понятійно-категоріальний апарат фінансової науки у частині уточнення змісту категорії «стратегія забезпечення фінансової безпеки банківської установи», що здійснено на основі результатів аналізу таких дефініцій: «стратегія», «безпека», «фінансова безпека», пізнання сформованих наукових положень до розгляду сутності такого виду безпеки (с. 71);

– теоретичні підходи до визначення сутності цифрової стратегії забезпечення фінансової безпеки банківської установи, які, на відміну від існуючих, сформульовані через дослідження особливостей розробки та впровадження цілісної цифрової стратегії її розвитку, гармонійної її імплементації в структуру фінансової стратегії банку. Це дало можливість здобувачу обґрунтувати, що процес його цифрової трансформації залежить від ефективності функціонування системи фінансової безпеки комерційного банку (с. 86-88);

– концептуальні підходи до визначення сутності та структури системи фінансової безпеки банківської установи, які враховують особливості її функціонування в умовах нестабільності зовнішнього середовища, трансформацію цифрового фінансового простору, посилення ролі інформаційних ресурсів діяльності та виникнення нових цифрових ризиків у забезпеченні стійкості функціонування банківських установ. Це дало можливість здобувачу у подальшому розглядати систему фінансової безпеки банку як компонент його цифрового простору, невід’ємну складову системи банківського менеджменту (с. 54-56);

– науково-методичні аспекти дослідження взаємообумовленого впливу між системою фінансової безпеки банківської установи та процесом її цифрової трансформації, що реалізовано у виокремлення двох підходів до розуміння такого впливу: цифровий – обґрунтування трансформації системи фінансової безпеки в умовах цифрової економіки та залучення, адаптації сучасних інформаційних інновацій банківськими установами у власну діяльність; детермінуючий – опис впливу ефективності функціонування зазначеної системи на процес цифрової трансформації, його швидкість та результативність (с. 82-83);

– класифікацію цифрових загроз системи фінансової безпеки банківських установ, яку розширено наступними ознаками: джерелами виникнення, напрямком виникнення, масштабом впливу, об’єктом впливу, рівнем автоматизації, за тривалістю, за причиною виникнення, рівнем впливу.

Це дозволило автору поглибити прикладні аспекти трансформації системи фінансової безпеки комерційних банків з урахуванням викликів цифрової економіки (с. 140);

– науково-прикладні положення функціонування механізму цифрової трансформації системи фінансової безпеки банківської установи, які визначені через пізнання особливостей зміни організаційної, інформаційної, технологічної та адаптивної складової такого механізму в результаті формування та розвитку цифрового фінансового простору комерційного банку (с. 146);

– модель трансформації системи фінансової безпеки банківської установи, положення функціонування якої було розширено шляхом врахування специфічних рис цифрового розвитку комерційних банків, наявності нових видів ризиків, які пов'язані із активним використанням цими установами цифрових технологій, зміною ролі інформаційних інновацій у забезпеченні їхньої конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг (с. 180).

Практичне значення результатів дослідження

Рекомендації Колотила Леоніда Леонідовича використані діяльності: АТ «Акцент-Банк»: враховано науково-практичні підходи до формування стратегії фінансової безпеки банківських установ, рекомендації щодо оцінювання впливу внутрішніх і зовнішніх ризиків на діяльність банку, а також пропозиції щодо підвищення рівня фінансової стійкості та адаптивності банківської установи до змін ринкового середовища (М5А5-RF58-ВАР5-0137 від 02.05.2025); АТ «Райффайзен Банк Перше міське відділення» (м. Чернігів): використано методичні підходи до розроблення стратегії забезпечення фінансової безпеки банку, підходи до аналізу сучасних ризиків функціонування банківської системи, а також рекомендації щодо підвищення стійкості банківських установ до впливу макроекономічних, фінансових та цифрових чинників (№ 4 від 01.05.2026); Національного університету

«Чернігівська політехніка»: використано у навчальному процесі кафедри фінансів, банківської справи та страхування при розробці методичних матеріалів, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх компонентів: «Фінансовий менеджмент у банку», «Управління банківськими ризиками», «Страхування фінансових ризиків». (№ 202/08-843/ВС від 12.05.2026).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 13 наукових працях, з них: 1 стаття в іноземному науковому виданні (Web of Science); 5 статей у наукових фахових виданнях України, що входять до міжнародних наукометричних баз даних; 7 праць апробаційного характеру. Загальний обсяг публікацій – 11,2 друк. арк.; особисто автору належить – 5,0 друк. арк.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р., № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

***Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви,
зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям
дискусії під час захисту дисертації***

1. Доцільно було б окремо дослідити особливості функціонування систем фінансової безпеки системно важливих банків, зокрема проаналізувати специфіку їх організаційного забезпечення, підходи до управління фінансовими ризиками, регуляторні вимоги та механізми підтримання фінансової стійкості в умовах сучасних економічних і цифрових викликів.

2. У підрозділі 2.1 доцільно було б доповнити аналіз порівнянням із банківськими системами країн Центральної та Східної Європи, що дозволило б більш повно оцінити сучасні тенденції розвитку банківського сектору, визначити спільні та відмінні риси, а також окреслити можливості використання позитивного зарубіжного досвіду в Україні.

3. У підрозділі 2.2 варто було б більш детально дослідити взаємозалежність між рівнем капіталізації банків та ефективністю функціонування системи фінансової безпеки.

4. У підрозділі 2.3 доцільно було б здійснити ранжування виявлених загроз за рівнем їх критичності, що дозволило б визначити пріоритетність їх впливу на фінансову безпеку банківських установ, обґрунтувати першочергові напрями реагування та підвищити практичну цінність проведеного аналізу.

5. У підрозділі 3.3 більш детального обґрунтування потребують критерії вибору між запропонованими сценаріями розвитку системи фінансової безпеки банківських установ.

6. У підрозділі 3.2 робота виграла б від розроблення практичних рекомендацій щодо організації постійного моніторингу ефективності реалізації стратегії забезпечення фінансової безпеки із визначенням періодичності її перегляду.

Однак, вказані вище зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Колотила Леоніда Леонідовича.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Колотила Леоніда Леонідовича на тему «Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні» є завершеним, самостійним дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування.

За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Колотило Леонід Леонідович, автор дисертаційної роботи на тему «Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банківських установ в Україні», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа та страхування

Опонент:

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів
Карпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

Зоряна КРИХОВЕЦЬКА

